

ПРОБЛЕМА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СУЧАСНОЇ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ: ВІД ПАРТИТУРИ ДО СЦЕНІЧНОГО ВТІЛЕННЯ

Підгасцька Іванна

викладач

Мацієвська Людмила

викладач

Поліщук Владислав

концертмейстер

Кафедра мистецької освіти

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню трансформації виконавської ролі в сучасній академічній вокальній музиці XX–XXI століть. Розглядаються проблеми дешифрування новітніх типів нотації (графічної, алеаторичної), специфіка роботи з деконструйованим вербальним текстом та розширеними вокальними техніками. Особливу увагу приділено феноменології партитури як відкритої системи та психофізичним аспектам сценічного втілення вокального перформансу в умовах взаємодії з електронікою.

Ключові слова: сучасна вокальна музика, інтерпретація, партитура, виконавська семантика, розширені вокальні техніки, перформанс, текстологічний аналіз

Введення. Сучасна вокальна музика останніх десятиліть демонструє радикальну зміну онтологічного статусу виконавця. Традиційна ієрархія «композитор – партитура – виконавець», де останній виступав лише медіатором авторської волі, остаточно поступилася місцем складнішим суб'єкт-об'єктним відносинам.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що сучасна вокальна партитура часто перестає бути жорсткою інструкцією, перетворюючись на стратегічне поле інтенцій. Композитори межі ХХ–ХХІ століть апелюють не до репродуктивних навичок співака, а до його інтелектуального та артистичного досвіду. Розширення вокальних технік вимагає від виконавця не просто технічної віртуозності, а переосмислення самої природи людського голосу як інструменту, що здатен генерувати не лише тони, а й сонорні плями, фонетичні шуми та психоакустичні ефекти.

Мета та задачі дослідження. Проаналізувати шлях вокального твору від статичної графіки партитури до динамічного сценічного перформансу, використовуючи методи текстологічного та виконавського аналізу крізь призму аксіології сучасного мистецтва.

Результати дослідження і їх обговорення. Партитура в сучасній музиці — це вже не тільки фіксація висотно-часових параметрів звуку, а складний семіотичний об'єкт. Текстологічний аналіз творів другої половини ХХ століття виявляє декілька рівнів складності для інтерпретатора.

Відмова від жорсткої тактової системи та перехід до графічної або пропорційної нотації ставить перед виконавцем проблему «дешифрування коду». У творах, де панує алеаторика, партитура диктує не стільки звук, скільки алгоритм дій. Виконавець отримує право на варіативність, що перетворює кожен акт втілення на унікальну подію.

Як зазначає західний дослідник Ніколас Кук у своїй праці «Beyond the Score», музика існує не в папері, а в процесі її «оживлення». В умовах індетермінізму виконавець має самостійно вибудовувати драматургічну логіку, спираючись на власну інтенційність. Це вимагає від вокаліста глибокого розуміння естетики автора, оскільки «свобода», надана композитором, є суворо детермінованою стильовими рамками.

У сучасній вокальній музиці відбувається деконструкція слова. Вербальний текст перестає бути носієм прямого літературного сенсу. Він розпадається на фонемі, алофони, дихальні паузи. Композитори звертаються до «фонетичної музики», де звуковий жест важливіший за семантику.

Для виконавця це означає необхідність переключення з логіки «співу вірша» на логіку «артикуляції звукового об'єкта». Проблема інтерпретації тут полягає в тому, щоб надати цим деконструйованим елементам нової виконавської семантики, яка б не дозволила твору розпастися на випадкові звуки, а утримувала цілісну художню вертикаль.

Сучасна вокальна виконавська практика характеризується легітимізацією звуків, які в класичній естетиці вважалися «позамузичними» або дефектними. Трансформація голосу в інструмент із безмежними сонорними можливостями потребує від виконавця опанування так званих розширених вокальних технік.

Виконання творів таких авторів, як Л. Беріо, К. Штокгаузен чи М. Монк, передбачає використання штрайх-тонів (вдиховий спів), мультифоніків (спів двома або більше звуками одночасно), фрулато, різноманітних типів глісандо та

кляцань. Проблема інтерпретації тут полягає в тому, що ці техніки часто не мають уніфікованої нотації. Кожна партитура стає автономним текстологічним кодом, який виконавець має дешифрувати заново.

Виконавська семантика розширених технік полягає у створенні «індивідуальної тембральної модальності». Голос перестає бути лише носієм мелодії; він стає генератором фактурних пластів. Це вимагає від вокаліста високого рівня інтенційності — усвідомленого спрямування кожного звукового жесту, оскільки випадковий або технічно недосконалий звук у такій музиці негайно руйнує художню цілісність.

Техніка *Sprechgesang* (мово-спів), введена А. Шенбергом, у сучасній музиці набула нових вимірів. Головна складність інтерпретації полягає у дотриманні балансу між фіксованою висотністю звуку та мовленнєвою інтонацією. Багато сучасних виконавців помилково схиляються або до чистого співу, або до звичайної декламації. Сучасна виконавська етика вимагає від вокаліста «осциляції» між цими станами, де кожна нота є не точкою, а вектором руху. Це створює особливий тип напруги, який є ключовим для експресіоністичної та пост-експресіоністичної естетики.

Висновки. Дослідження проблеми інтерпретації сучасної вокальної музики дозволяє сформулювати низку концептуальних висновків:

1. Трансформація статусу виконавця: У сучасній музиці виконавець остаточно переходить із ролі репродуцента до ролі співторця. Його інтенційність та здатність до дешифрування складних текстологічних кодів стають визначальними факторами існування твору.

2. Нова нотологічна грамотність: Проблема «від партитури до сцени» сьогодні вимагає від вокаліста знань у сфері графічної нотації, акустики, психології перформансу та основ програмування (у випадку роботи з електронікою).

3. Етика інтерпретації: Свобода, яку надає сучасна партитура (алеаторика, індетермінізм), накладає на виконавця високу етичну відповідальність. Виконавська стратегія має базуватися на глибокому аксіологічному аналізі авторського стилю, щоб «свобода» не перетворилася на хаос.

4. Синтетична природа виконання: Сценічне втілення сучасного вокального твору — це складний психофізичний акт, де голос, тіло та технологічне середовище утворюють нерозривну єдність.

Отже, сучасна вокальна музика не просто розширює технічний арсенал співака, а формує нову філософію виконавства, де головним стає не демонстрація можливостей апарату, а глибинне проживання інтелектуального та чуттєвого досвіду, зафіксованого в партитурі.

Список використаних джерел

1. Берегова О. О. Діалог культур в українському музичному просторі (XX – початок XXI ст.) : монографія. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2006. 356 с.

2. Жаркова В. Б. Музыка межі XIX–XX століть: європейська панорама : навч. посіб. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011. 144 с.
3. Зінькевич О. С., Чекан Ю. І. Музична культура Заходу XIX – початку XX століття : навч. посіб. Київ : Музична Україна, 2007. 464 с.
4. Корчова О. О. Музичний модернізм як *terra incognita* : монографія. Київ : Музична Україна, 2020. 488 с.
5. Стребкова М. О. Виконавська інтерпретація сучасної музики: теоретико-методологічний аспект. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2018. № 2 (39). С. 45–58.
6. Тукова І. Г. Простір і час у музиці: від теоретичного обґрунтування до композиторської практики (друга половина XX – початок XXI ст.) : монографія. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2016. 340 с.
7. Cook N. *Beyond the Score: Music as Performance*. Oxford : Oxford University Press, 2013. 472 p.
8. Griffiths P. *Modern Music and After*. 3rd ed. Oxford : Oxford University Press, 2011. 464 p.